

YHDYSVALTOJEN
ULKOPOLITIIKKA

USA:n presidenttien ulkopolitiikan linjat:

James Monroe (1817-1825)

-demokraattis-republikaani

-Monroe-oppi -doktriinin isä

-yksi "perustajaisistä"; "founding fathers"

→ **Monroen oppi, 1823**

- USA keskittyy oma alueensa ulkopoliittikkaan
- Pysyy erillään Euroopan politiikasta
- Monroen opin idea "Amerikka amerikkalaisille" oli tarkoitettu vastustamaan Euroopan taantumuksellisten monarkioiden (Pyhä Allianssi) mahdollisia suunnitelmia Amerikan siirtokuntien takaisinvaltauksesta.
- 1800-luvun puolenvälin jälkeen se tuli tarkoittamaan "Amerikka Yhdysvalloille."

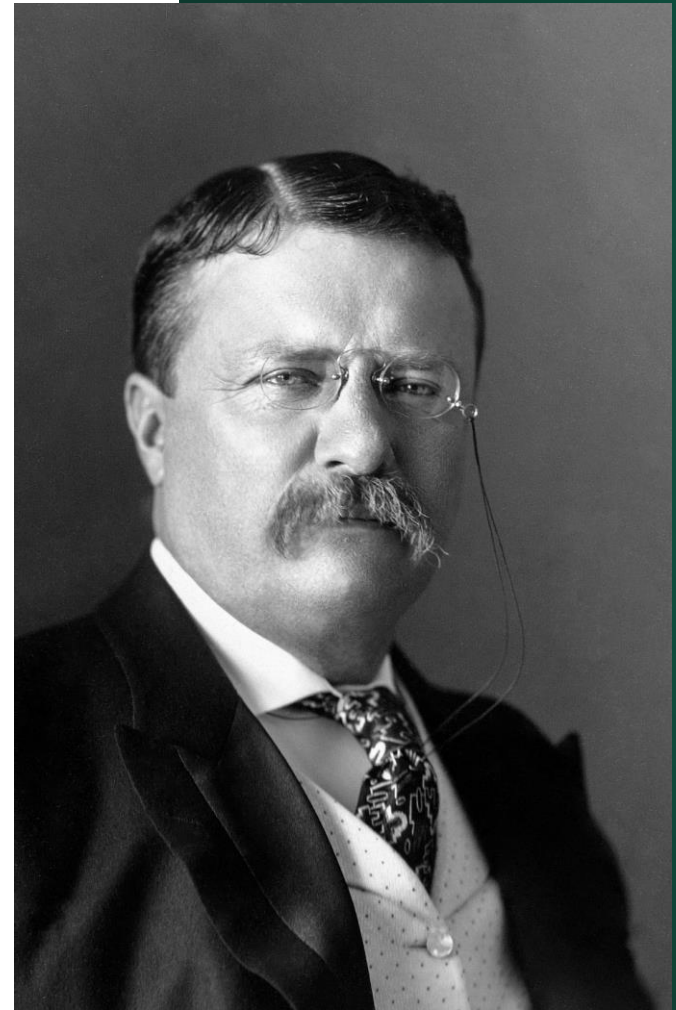
→ **Isolationismi eli eristäytymispolitiikka**

James Monroe

1900-luvun alku

- *Theodore Roosevelt (rep) 1901-09*: pyrki etsimään uusia kohteita USA:n mahdin laajentamiselle
 - 1903 USA:n tuella **Panama** irti Kolumbiasta,
 - USA:lle oikeus Panaman kanavan rakentamiseen ja oikeus käyttää sitä
- 1904 Roosevelt puolueettomaksi Monroen opin mukaisesti
- laajensi Monroen opin tulkintaa:
 - USA katsoi itsellään olevan oikeus puuttua kaikkien amerikkalaisten valtioiden asioihin, jos jokin niistä oli ajautumassa jonkin ulkopuolisen valtion sotilaalliseen tai poliittiseen ylivaltaan.
- I MS 1914: USA julistautui puolueettomaksi

*Theodore
Roosevelt (rep)
1901-09*

Woodrow Wilson (dem) 1913-21:

- Yhdysvallat aluksi puolueeton 1ms. → 1917 mukaan
- 1918 maailmanrauhaan tähdännyt ohjelma Wilsonin 14 pykälää
- Merkittävä toimija rauhanneuvotteluissa
- Kansainliiton isä → USA ei liittynyt Kansainliittoon → isolationismi
- Nobelin rauhanpalkinto
- Yksi arvostetuimmista USA:n presidenteistä

Franklin D. Roosevelt (dem) 1933-45:

- USA harjoitti "hyvän naapuruuden politiikkaa" Latinalaisen Amerikan valtioita kohtaan ja vähensi sotilaallista painostustaan
- **II MS:** maailmanpoliittinen jännitys suuri → USA pyrki pysyttelemään ulkopuolella
- → 1941n Pearl Harborin isku: USA täysimittaisesti mukaan sotatoimiin
- USA käytti atomipommeja Japania vastaan (Harry S. Trumanin päätös.)

Kylmän sodan aika (USA vs. Neuvostoliitto)

Harry S. Truman (dem) 1945-53:

- **Trumanin oppi: Yhdysvallat puolustaa demokratiaa ja pyrkii estämään kommunismin leviämisen**
→ kommunismin patoamispolitiikka

USA:n tuli antaa poliittista ja taloudellista tukea kommunismin uhkaamille maille (Marshall apu, dominoteoria)

- 1950-luvulla USA vaikeuksiin Latinalaisessa Amerikassa

John F. Kennedy (dem) 1961-63:

- "Ich bin ein Berliner" -puhe
 - vaikeuksia Kuubassa, ohjuskriisi 1962
- kriisin jälkeen suurvaltasuhteet kohenivat

Presidentin salamurha

Lyndon B. Johnson (dem) 1963-69:

- USA joutui tiiviimmin mukaan Vietnamin sotaan

Richard M. Nixon (rep) 1969-74:

- kotiutti joukkoja Vietnamista
- vieraili NL:ssa, muutti USA:n Kiinan politiikkaa (suhteiden kohentuminen)
- Watergate-skandaali pakotti Nixonin eroamaan 1974

Gerald R. Ford (rep) 1974-77:

- jatkoi Nixonin ulkopoliittista linjaa ja neuvotteli ydinaseiden käytön rajoituksista NL:n kanssa
- Suomessa 1975

James (Jimmy) Carter (dem) 1977-81:

- korosti ihmisoikeuksien merkitystä
→ välit NL:oon viilenivät (myös välit Lat. Amerikkaan kiristyivät)
- siirsi Panaman kanavavyöhykkeen Panaman hallintaan
- merkittävä osa Lähi-idän rauhaan tähdänneessä kehityksessä (Egypti-Israel -tilanne → rauhansopimus 1979)
- Iran: islamilainen vallankumous → ongelma USA:lle

Ronald W. Reagan (rep) 1981-89:

- konservatiivisuus
- 1981 laaja asevarusteluohjelma ("Tähtien sota -hanke")
- skandaali: USA myi salaisesti aseita Iranille
- jännitys NL:n ja USA:n välillä kasvoi, välit paranivat kun Gobatsov NL:n johtoon 1985
- Suomessa 1988

George Bush (rep) 1989-93:

- voimapolitiikka edeltäjän tavoin
- 1989-1991 NL:n romahdus, itä-Euroopan vapautuminen → USA hegemonia
- 1990 Irak miehitti Kuwaitin
→ USA:n johtama hyökkäys 1991 (Persianlahden sota)
- 1991 viralliset Lähi-idän rauhanneuvottelut USA:n välityksellä
- kansansuosio menestyksekkään Persianlahden sodan tuloksena
- Tapasi Helsingissä Gorbatsovin 1990

A large, semi-transparent portrait of Bill Clinton serves as the background for the right side of the slide. He is shown from the chest up, wearing a dark suit, a light blue shirt, and a dark tie with a red and blue pattern. He has grey hair and is smiling slightly.

Bill Clinton (dem) 1993-2000:

- USA ainoa suurvalta → pyrki kehittämään suhteita Venäjään (tuki Venäjän talousuudistusta)
- → 1993 ensimmäinen Israelin ja PLO:n välinen sopimus
- 1998 terrorihyökkäys USA:n Nairobini ja Dar es Salaamin lähetystöihin → USA arveli **Osama bin Ladenin** olleen iskujen takana
- Irak: 1996 suurhyökkäys kurdialueelle (YK julistanut suojavyöhykkeeksi) → USA: ohjusiskuja ja ilmahyökkäyksiä Irakiin (lopulta päästiin sopimukseen)
- 1999 Kosovon kriisi: NATO:n ilmahyökkäykset Jugoslaviaa vastaan → hyökkäyksen jälkeen rauhanturvaoperaatio
- Skandaali: Monika Levinsky
- Helsingissä 1997

George Bush, rep. 2001- 2009

republikaanien perusarvoihin voidaan lukea ”koti, uskonto, isänmaa” –periaate

11.9. 2001 terrori-iskujen jälkeen Bushilla amerikkalaisten sekä uusien ja vanhojen liittolaisten tuki

Afganistanin sota (2001): tavoitteena Al-Qaidan tuhoaminen, YK:n turvallisuusneuvoston sekä yleiskokouksen yksimielinen tuki

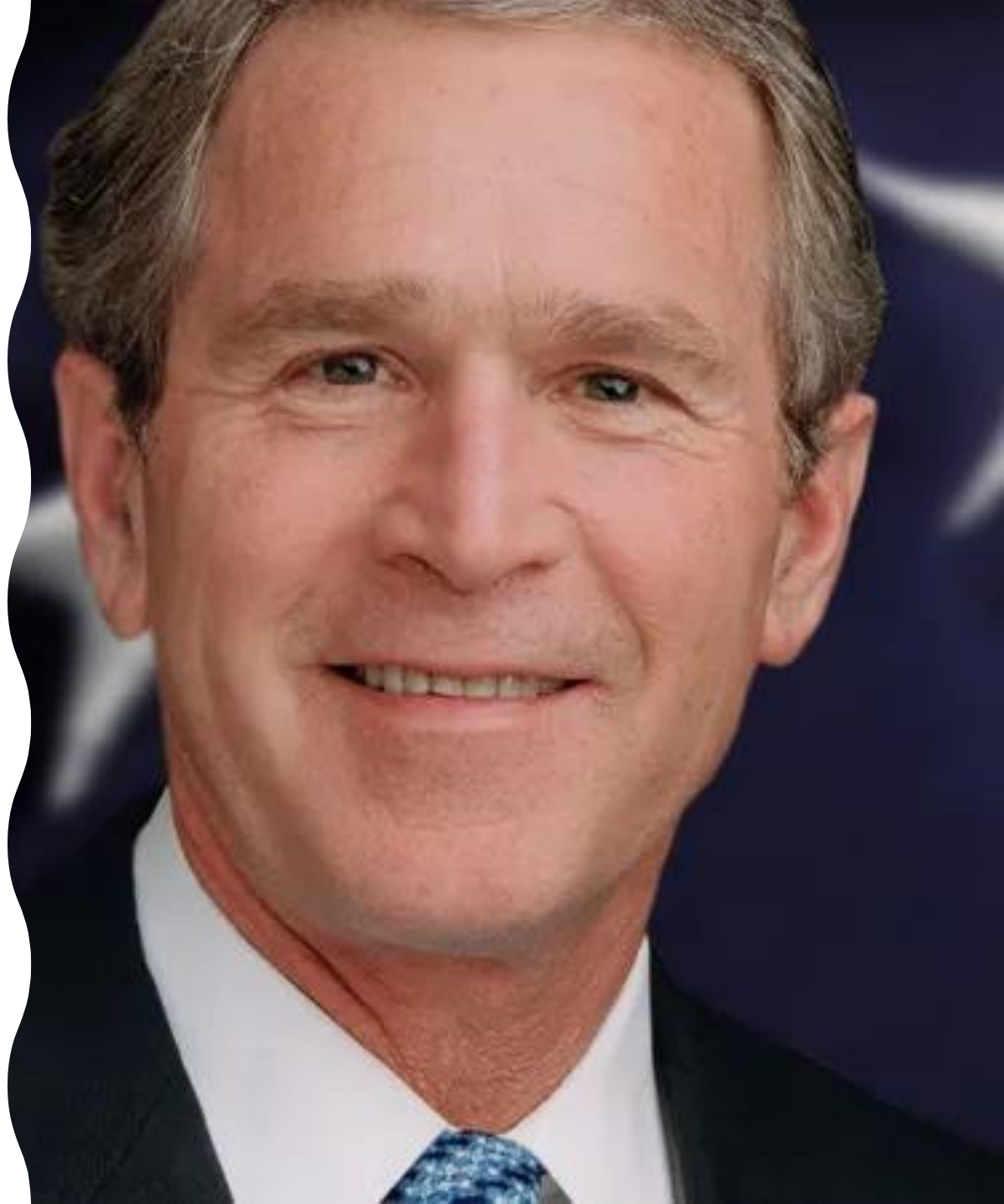
Irakin sota (2003): hyökkäys ilman YK:n mandaattia!

Bushin aikana USA:n suhteet Venäjään, Kiinaan ja Japaniin toimivat kohtuullisen hyvin

”pahan akseli” eli Irak, Iran ja Pohjois-Korea

”Demokratian levittäminen ja terrorismin vastainen sota”

”Taistelut vietävä vihollisen tontille, uhkien aktiivinen torjunta.”

Barack Obama:

- 2009-2017, demokraatti
- Ensimmäinen tummaihoinen
- 2009 Nobelin rauhanpalkinto
- Yhdysvallat lopetti terrorisminvastaisen sodan
- Irakin sodan päättäminen, veti joukot pois 2011
- Afganistanin operaatio jatkui
- Kaatoi Muammar Gaddafin hallinnon Libyassa
- Yhdysvaltain joukot tappoivat Osama bin Ladenin Pakistanissa 2011
- 2014 pakotteet Venäjälle, Krimin miehitys
- Normalisoitiin USA-Kuuba suhteet
- Solmittiin Pariisin rauhansopimus

Donald Trump

- 2017-2021, republikaani
- Presidentin esivaalit käynnissä 2024, pyrkimys uudelleenvalintaan.
- Yritysjohtaja (kiinteistö-, kasino-, hotellitoiminta) miljardööri, tv-juontaja.
- Oikeistokonservatiivi, populisti, "America First", kansallisen edun politiikka.
- Maahanmuutto, verotus, työpaikat, protektionismi, epäluuloinen kansainvälisiä järjestöjä kohtaan.
- Poukkoileva ulkopoliitikko, kokemattomuus diplomaattina.
- Twitter-poliitikko
- Vetäytyi Pariisin ilmastopöytäkirjasta, veti Yhdysvallat pois monista kauppapöytäkirjoista, korotti tulleja (Kiina, EU-maat)
- Yhdysvallat erosi Unesco:sta ja WHO:sta, YK:n pakolaissopimuksesta, Pariisin rauhansopimuksesta, Iranin kanssa tehdystä ydinasepöytäkirjasta.
- Trump-Putin tapaaminen Helsingissä 2018
- Tapasi Kim Jong-unin kolme kertaa (2018, 2019, 2019) -> USA:n presidentit eivät ole suostuneet tapaamaan

Joe Biden

- 2021-
- Demokraatti
- 78-vuotias tullessaan presidentiksi, vanhin presidentti virkakautensa alussa
- USA liittyi Pariisin ilmastopöytäkirjaan ja WHO
- USA vetäytyi Afganistanista 2021 -> Afganistanin hallitus romahti -> Taleban valtaan
- 2021 uusia pakotteita Venäjälle, 2022 Ukrainan sota -> Yhdysvallat tukee vahvasti Bidenin kaudella Ukrainaa
- Biden Helsingissä 2023

USA - 2000-luvun alun hypervalta

USA:n maailmanvalta on sotilaallista sekä taloudellista ja amerikkalainen massakulttuuri vaikuttaa ympäri maailmaa.

USA:lla on paljon tukikohtia eripuolilla maapalloa.

USA haluaa nähdä itsensä hyvää tarkoittavana ja määritellä mikä on oikein toistenkin puolesta.

USA:n suvereniteettiin ei saa puuttua ulkopuolelta (tietää mikä on itselleen parasta).

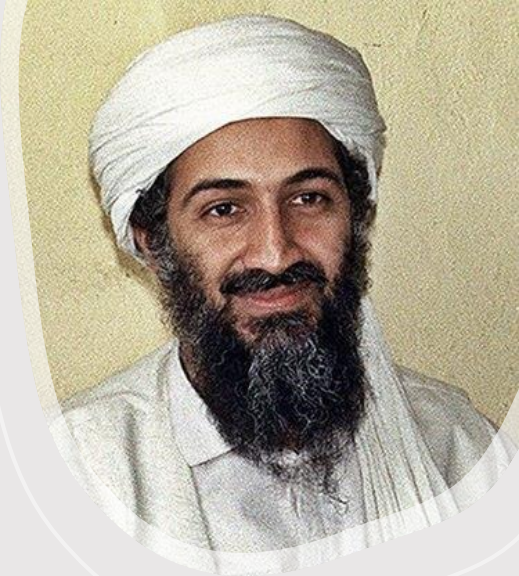

USA käyttää vallanvälineenä ulkopoliittikkaa, joka on suurin muuttuja tämän päivän maailmassa.

9/11

- **Yhdysvallat, New York terroriteot, joissa tuhottiin esim. WTC-rakennukset 9.11.2001.**
- Terroristit kaappasivat neljä matkustajalentokonetta, joista kaksi ohjattiin törmäämään WTC-kaksoistornitaloja päin.
- Kolmas kone ohjattiin Pentagonin rakennusta (Yhdysvaltain puolustusministeriön rakennus), neljäs tippui maahan Pennsylvaniassa.
- Lentokoneiden kaappaajat olivat 19 Al-Qaidan terroristia, johtajinaan Osama bin Laden ja Khalid Sheikh Mohammad.
- Iskuissa kuoli yhteensä lähes 3 000 ihmistä
- Valta shokki Yhdysvalloissa -> terrorismin vastainen sota.

”Pahan akseli” – Bush (2002->)

Pahan akseli (*The Axis of Evil*) on George W. Bushin hallinnon käyttöön ottama termi valtioista, joita Yhdysvallat pitää terrorismia tukevin valtioina -> Pohjois-Korea, Iran, Irak.

Alkuperäiset Yhdysvaltain määrittelyn mukaiset roistovaltiot.

Iran

Baathistinen Irak

Pohjois-Korea

John Boltonin lisäykset roistovaltiolistalle.

Syyria

Libya

Kuuba

Condoleezza Ricen lisäykset roistovaltiolistalle.

Zimbabwe

Valko-Venäjä

Myanmar

Afganistan

- Neuvostomiehitys 1979-1989
 - Pyrkimys kommunistihallinnon tukemiseen.
- 1990-luvulla Taleban-hallinto
- Yhdysvaltojen sota Afganistanissa 2001-2021
 - Osa terrorisminvastaista sota.
 - George Bush päätti hyökkäyksestä 2001.
 - Joe Biden päätti vetäytymisestä 2021.
- Afganistan ääri-islamilaisten Taleban-järjestön valtaan.

Irakin sota 2003

Irakin sota

- Motiivit: Saddam Hussein muodosti uhkan joukkotuhoaseineen (joita ei löytynyt), Irak tuki rahallisesti palestiinalaisia itsemurhapommittajia, Irakilla epäiltiin olevan yhteyksiä Al-Qaidaan, humanitääriset syyt
- → monien kriitikoiden mukaan öljy olisi ollut USA:n motiivi
- sodan pelättiin vaikuttavan negatiivisesti kansainväliseen politiikkaan, lisäävän terrorismia ja asettavan länsimaat ja muslimit vastakkain

- "Operation Iraq Freedom" alkoi maaliskuussa 2003
- Irak miehitetiin kuuden maan voimin
- varsinaiset sotatoimet olivat lähinnä ilmaiskuja tärkeisiin kohteisiin
- Bagdad vallattiin 9. huhtikuuta
- 28.6. 2003 hallinto luovutettiin USA:n tukemalle Irakin väliaikaiselle hallitukselle
- Saddam Hussein jäi kiinni 14. joulukuuta
- skandaali: kidutuskuvat
- Yhdysvallat vetäytyi Irakista Obaman kaudella.

